

DOI: [https://doi.org/10.25140/2411-5215-2025-4\(44\)-9-17](https://doi.org/10.25140/2411-5215-2025-4(44)-9-17)

УДК 336.77

JEL Classification: G15; G21

Юлія Михайлівна Коваленко

доктор економічних наук., професор,

завідувач кафедри фінансів, обліку та оподаткування

Державний університет «Київський авіаційний інститут» (Київ, Україна)

E-mail: kovalenko.iuliia@npp.kai.edu.ua. ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5678-3185>**Аліна Віталіївна Соболева**

студентка кафедри економіки та бізнес-технологій

Державний університет «Київський авіаційний інститут» (Київ, Україна)

E-mail: 5358187@stud.kai.edu.ua. ORCID: <https://orcid.org/my-orcid?orcid=0000-0002-9518-4898>**«ДОСЛІДЖЕННЯ ПРО ПРИРОДУ І ПРИЧИНИ БАГАТСТВА НАРОДІВ»
АДАМА СМІТА ТА ВІЛЬНА КОНКУРЕНЦІЯ І ТОРГІВЛЯ ХХІ СТ.**

Класична політекономія виникла в період XVIII-XIX ст. та стала основою сучасної економічної теорії, зосереджуючи увагу на взаємозв'язку між економікою та суспільством. Основоположником цієї течії вважається Адам Сміт, чия праця «Дослідження про природу і причини багатства народів» 1776 р., стала класичним текстом у галузі економіки. У своїй книзі А. Сміт запровадив поняття «невидимої руки», що описує механізм, за яким індивідуальні прагнення до особистого збагачення ведуть до загального добробуту суспільства. Ця концепція підкреслює важливість вільної конкуренції та вільної торгівлі, які, на думку вченого, є необхідними для розвитку економіки.

Адам Сміт стверджував, що вільна конкуренція дозволяє підприємцям максимально ефективно використовувати ресурси, що призводить до збільшення продуктивності. Учений підкреслював, що монополії та державне втручання в економічні процеси є шкідливими, оскільки заважають інноваціям і підвищенню якості товарів і послуг. Вільна торгівля, згідно з його теорією, забезпечує доступ до ширшого ринку, що своєю чергою стимулює зростання економіки.

Класична політекономія заклала основи для розвитку економічної теорії, яка продовжує впливати на сучасні економічні дискусії. Сьогодні ідеї Адама Сміта про вільну конкуренцію і вільну торгівлю залишаються актуальними, оскільки вони викликають дебати щодо ролі держави в економіці, глобалізації та соціальній нерівності. Вивчення класичної політекономії і спадщини Адама Сміта є надзвичайно важливим для розуміння сучасних економічних явищ та процесів.

Ключові слова: класична політекономія; Адам Сміт; «Дослідження природи та багатства націй»; вільна конкуренція; вільна торгівля.

Табл.: 1. Бібл.: 22.

Постановка проблеми. У своїй праці «Дослідження про природу і причини багатства народів» Адам Сміт заклав основи класичної політичної економії, розкриваючи глибокі зв'язки між економічними процесами, соціальними структурами та інституціями. Праця стала переломним моментом у розвитку економічної думки, оскільки вона не лише пояснює механізм, який сприяє накопиченню багатства, а також акцентує увагу на важливості вільної конкуренції та вільної торгівлі. Адам Сміт стверджував, що економічний розвиток можливий тільки за умови наявності здорового ринкового середовища, де конкуренція сприяє інноваціям, підвищує якість товарів і послуг.

В умовах глобалізації та стрімкого розвитку технологій у ХХІ ст. основні ідеї Адама Сміта набувають нової актуальності. Вільна торгівля та конкуренція стають ключовими факторами у формуванні економічних відносин між країнами, сприяючи зростанню добробуту нації. Однак сучасний світ стикається з новими викликами, які вимагають переосмислення традиційних концепцій. У цій статті ми розглянемо, як принципи, викладені Адамом Смітом, можуть бути адаптовані до сучасних реалій, та які ключові аспекти ми можемо винести з його дослідження для побудови ефективної економіки в умовах вільної конкуренції та вільної торгівлі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Фактори та особливості класичної політекономії та наукової праці Адама Сміта «Дослідження про природу і причини багатства народів» висвітлювали такі зарубіжні вчені як, Пітер Боеттке та Микола Сніжний, які

© Ю. М. Коваленко, А. В. Соболева, 2025

провели значний аналіз у цій області, зосереджуючи увагу на ключових аспектах класичної політичної економії, дослідження Кейт Трайб спрямовані на аналіз аргументу німецьких учених «Проблема Адама Сміта», Джордж Стінглер критично оцінював основні праці Адама Сміта.

Мета статті – дослідити та проаналізувати погляди Адама Сміта на вільну конкуренцію та торгівлю в контексті сучасної економіки XXI ст.

Виклад основного матеріалу. Класична політична економія виникла в умовах соціально-економічних змін XVIII-XIX ст., які вимагали нових підходів до розуміння економічних процесів. Це був період, коли почали формуватися основи сучасної економічної теорії, а думка про ринкову економіку набувала значного поширення.

Класична політична економія характеризується системним дослідженням економічних сил. Науковці зосереджували свою увагу на аналізі економічних явищ і закономірностей розвитку всіх сфер суспільного виробництва, прагнули розкрити економічну природу багатства, капіталу, доходів, кредиту, обігу та механізму конкуренції. Їхнє дослідження виявило центральну роль інституцій у відповіді на це питання і, як наслідок, підкреслило важливість вільної торгівлі та вільної конкуренції. У табл. 1 наведено різні погляди на перелік засновників класичної політичної економії [1; 7].

Таблиця 1

Перелік засновників класичної політичної економії

Відповідно до підручника «Політична економія» А. І. Щетиніна (2011) [2]	Відповідно до іноземного джерела Britannica Money, Jeannette L. Nolen [7]	Відповідно до підручника «Економічна теорія: Політеко- номія» В. Базилевич (2007) [3]
Засновниками класичної політ- економії стали в Англії Вільям Петті та у Франції П. Буагільберг. Вони заклали перші аспекти в те- орію трудової вартості.	Класична економіка (англійська школа економічної думки) вини- кла наприкінці XVIII ст. Адамом Смітом і досягла зрілості в робо- тах Девіда Рікардо та Джона Стюарта Мілла.	Виникла з розвитком капіталізму. Її засновники Вільям Петті, Адам Сміт та Девід Рікардо зосереджу- ють увагу на аналізі економічних явищ і закономірностей розвитку всіх сфер суспільного виробниц- тва, прагнуть розкрити економі- чну природу багатства, капіталу, доходів, кредиту, обігу та механі- зму конкуренції.

Джерело: сформовано автором.

У багатьох роботах політичних економістів у XVIII ст. наголошувалося на ролі індивідів над державою і загалом критикувався меркантилізм. Можливо, це найкраще ілюструє відоме поняття Адама Сміта про «невидиму руку», у якому він стверджував, що державна політика часто була менш ефективною для просування соціального добробуту, ніж корисливі дії окремих осіб. Адам Сміт вважав, що індивіди мають намір просувати лише свій власний добробут, роблячи це вони просували інтереси суспільства, ніби ними керувала «невидима рука» [8].

Адам Сміт є видатною фігурою в історії економічної думки. Відомий насамперед за одну працю – «Дослідження про природу і причини багатства народів», першу всеосяжну систему політичної економії, – його правильніше вважати соціальним філософом, чії економічні праці становлять лише вершину загального погляду на політичну та соціальну еволюцію [4].

А. Сміт мав радикальне, нове розуміння того, як насправді функціонують людські суспільства. Він усвідомлював, що соціальна гармонія виникне природним шляхом, коли люди намагатимуться знайти способи жити і працювати одне з одним. Свобода та особистий інтерес не повинні породжувати хаос, але – ніби керовані «невидимою рукою» – порядок і злагоду. І коли люди укладали між собою угоди, ресурси нації автоматично спрямовувалися на цілі та завдання, які люди цінували найбільше [6].

«Дослідження про природу і причини багатства народів» - праця шотландського економіста Адама Сміта, вперше опублікована в 1776 р., стала основоположним дослідженням в історії економіки та першим формулюванням комплексної системи політичної економії [14].

У своїй книзі А. Сміт популяризував багато ідей, які складають основу класичної економіки. Інші економісти спиралися на роботу А. Сміта, щоб зміцнити класичну економічну теорію, домінуючу школу економічної думки під час Великої депресії. Ідеї Сміта очевидні в роботах Девіда Рікардо і Карла Маркса в ІХХ ст. та Джона Мейнарда Кейнса і Мілтона Фрідмана у ХХ ст. [5].

Рішуче виступаючи проти меркантилістської теорії та політики, яка панувала в Британії з XVI ст., А. Сміт стверджував, що вільна конкуренція та вільна торгівля, які не перешкоджають і не пестують урядом, найкраще сприятимуть економічному зростанню нації. Він вважав, що вся громада виграє найбільше, коли кожен її член слідує своїм власним інтересам. У системі вільного підприємництва індивіди отримують прибуток, виробляючи товари, які інші люди готові купити. Таким чином люди витрачають гроші на товари, які їм найбільше необхідні. А. Сміт продемонстрував, як очевидний хаос конкурентної купівлі-продажу перетворюється на впорядковану систему економічної співпраці, яка може задовольнити потреби людей і збільшити їхній добробут [7].

Протягом останнього десятиліття спостерігається постійне зростання науковості щодо моральних і філософських аспектів економічної теорії Адама Сміта. Науковці виділяють різні причини, такі як, рішучість вивести А. Сміта з темної тіні, кинутій на нього Карлом Марксом, сприйняте інтелектуальне зубожіння соціалізму та історичне занепокоєння відстеження особливо шотландських вимірів «Багатства націй».

У своїй науковій праці, Кейт Трайб, досліджує аргумент «Проблема Адама Сміта», який виник серед німецьких дослідників у другій половині XIX ст. щодо сумісності концепцій людської природи, висунутих у «Теорії моральних почуттів» (1759) та «Дослідженні природи та причин багатства націй» Адама Сміта. У ХХ ст. аргументи німецьких вчених були забуті, але проблема жила, і тепер консенсус полягає в тому, що такої несумісності немає, а отже, немає проблеми. Стаття Кейт Трайб повертається до німецьких письменників 1850–1890-х р. і демонструє, що їх участь у цьому аргументі є основою сучасної науки Сміта. Показано, що «проблема» була не просто помилкою, про яку краще забути, а першою тривалою науковою спробою зрозуміти важливість роботи Сміта, спробою, яка не мала аналогів в англійських коментарях того часу. У 1890-х роках британські письменники, абсолютно не знаючи німецьких коментарів, припускали, що про роботи Сміта мало що можна сказати. Запізніле міжнародне знайомство з цією німецькою «проблемою» відіграло важливу роль у перетворенні Сміта з простого прихильника вільної торгівлі на теоретика комерційного суспільства та людської діяльності [15].

Вернон Сміт стверджує, що дві основні роботи Адама Сміта засновані на, очевидно, суперечливих темах людської природи: некооперативному егоїзмі та симпатії до інших. Ці погляди не суперечать один одному, якщо розрізняти безособовий ринковий обмін і особистий обмін. Відмова від співпраці в першій праці Адама Сміта максимізує вигоди від обміну, основи спеціалізації та створення багатства. Кооперативна поведінка в особистому обміні ґрунтується на взаємності – обміні подарунками, послугами та допомогою протягом тривалого часу, що максимізує вигоди від соціального обміну. Те, що люди можуть як співпрацювати, так і не співпрацювати, підтверджено в лабораторних експериментах і, як вважається, походить від корисливої схильності до обміну на конкурентних ринках [16].

У своїй науковій праці Емма Ротшильд виділяє дві причини того, що посмертна слава Сміта була так мало стурбована закордонною або міжміською торгівлею та імперією. Перша причина пов'язана з канонізацією Сміта в теперішній старомодній історії

економічної думки – історії, яку практикують економісти чи політичні теоретики більше, ніж історики – у якій Сміт став позачасовою фігурою-засновником; фігурує без деталей, у певному сенсі, яка підходить для передбачуваного засновника класичної політичної економії, яка абстрагується від обставин економічної діяльності, за винятком ринкових обмінів, і від обставин індивідуальної діяльності, за винятком економічних інтересів [17].

Друга причина, яку виділяє Емма Ротшильд, досить інша і пов'язана з економічною історією. Сміт був канонізований як засновник національних економік, які нібито були відкриті у великих державах Західної Європи в середині або наприкінці XVIII ст., і відповідної науки про національну економічну політику; про «багатство народів». Розширення національного транспорту, комунікацій і банківських установ, яке Сміт описав як «шосе в повітрі», разом із новими ідеями взаємопов'язаних ринків, пов'язаними як зі Смітом, так і з французькими економістами середини XVIII ст., склало один із знайомих наративів довготривалої економічної історії, до винаходу економіки. Нові національні економіки, особливо в Англії та Франції, були місцем для трансформації, яка була центральною проблемою економічної історії протягом більш ніж століття; або промислова революція та її попередні «економічні» революції. Сміт був суворо засуджений за те, що він не писав достатньо про перші ознаки промислових змін за його власного життя, від його народження в 1723 р. до його смерті в 1790 р. За словами Чарльза Кіндлбергера, «він мав знати про» промислову революцію, але наратив економічного зростання все ще глибоко смітівський, у тому сенсі, що це історія про те, як нації стають багатими [17].

На думку Джастіна Шварца, Сміт нічого не знав про капіталізм, який майже не існував у його часи, і не зрозумів би підвалини економіки, що заснована на класі робітників без власності. Його розуміння того, що егоїзм людей може принести колективно корисні результати («невидима рука»), було перейнято так званою економікою вільного ринку та принижено до мантри «жадібність — це добре», яка повністю суперечить вченню Сміта. Сміт доповнив «Багатство народів» «Теорією моральних почуттів», яка пояснювала, що моральні почуття довіри та співчуття необхідні, серед іншого, для того, щоб ринкова економіка взагалі працювала [18].

Джордж Стінглер, у своїй статті «What Were Adam Smith's Biggest Failures?», описує два види невдач Сміта: невдачі, які були належними, і невдачі, які мали бути успіхами. Для початку розглянемо належні невдачі. Правильна невдача містить аналітичну помилку або представляє емпірично тривіальний чи помилковий погляд на світ. Найбільш помітною з власне невдач А. Сміта була ієрархія використання капіталу, представлена в «Про різні застосування капіталу». Найбільш помітною з власне невдач А. Сміта була ієрархія використання капіталу, представлена в «Про різні застосування капіталу». Дж. Стінглер вважав, що капітал може бути використаний чотирма різними способами: по-перше, для закупівлі грубих продуктів, які щорічно необхідні для використання та споживання суспільства; по-друге, у виробництві та підготовці цього грубого продукту для негайного використання та споживання; по-третє, у транспортуванні грубих або промислових продуктів з місць, де їх багато, до тих, де вони потрібні; останній спосіб полягає у розділенні певних частин будь-якого на такі невеликі пакети, які відповідають випадковим вимогам тих, хто їх хоче [19].

Попри те, що всі чотири способи діяльності важливі один для одного або для «загальної зручності суспільства», капітал є більш продуктивним, тобто залучає до роботи більше робочої сили та збільшує річний продукт суспільства, якщо його застосувати раніше в цій послідовності. операцій, ніж якщо застосувати пізніше. Науковець виділив простий аргумент, що капітал роздрібного продавця використовує лише його самого і, можливо, службовця - решта капіталу йде на купівлю товарів, які він продає, і, отже, на заміну капіталів

попередніх стадій. З іншого боку, каже Сміт, «жодний рівноцінний капітал не приводить у рух більшу кількість продуктивної праці, ніж капітал фермера», оскільки весь його капітал йде на підтримку праці, крім того, зараховується родючість природи [19].

Джордж Стінглер у своїй статті «What Were Adam Smith's Biggest Failures?» дійшов висновку, що А. Сміт однозначно помилявся, тому що він дозволив системі фінансування приховати факти економічного життя. Якби споживач замість того, щоб платити роздрібному торговцеві за зерно, заплатив фермеру за його вирощування, мельнику за його помел, капітану судна за його транспортування, а роздрібному торговцю за його зберігання, капітал кожного пішов би виключно до прямої підтримки виробництва, але нічого суттєвого б не змінилося. Якби А. Сміт справді включив цю помилку у свою теоретичну систему, наслідки були б катастрофічними: наприклад, аргумент на користь приватного контролю над інвестиціями був би непоправно пошкоджений [19].

На нашу думку, вільна конкуренція та торгівля ХХІ ст. є доказом наукової праці Адама Сміта «Дослідження про природу і причини багатства народів». Наразі підприємства можуть вільно конкурувати між собою, без втручання державних органів. У сучасних умовах вільна конкуренція та торгівля, як передбачав Адам Сміт, є ключовими факторами економічного зростання. Вони дозволяють компаніям діяти в інтересах власного розвитку, при цьому сприяючи успішності бізнесу без втручання держави. Для підвищення конкурентоспроможності на ринку компанії: розвивають асортимент продукції, розробляють ефективні маркетингові кампанії для підвищення цільової аудиторії, виступають спонсорами благодійних заходів, виходять на нові міжнародні ринки, впроваджують нові технології для виробництва продукції, проводять акції або розіграші для своїх потенційних споживачів.

Розглянемо конкретні приклади відомих українських компаній, які займають важливі місця у своїй галузі діяльності:

Українська харчова промисловість виступає значущою складовою переробної галузі та є важливим сегментом агропромислового комплексу. На тлі економічних труднощів, викликаних військовими конфліктами, галузь продовжує демонструвати позитивні тенденції, демонструючи свою важливість для економіки країни. Розвиток пивоварної промисловості є значущим чинником, сприяючи зменшенню споживання міцних алкогольних напоїв та покращенню здоров'я населення. Одним з найбільших гравців українського пивного ринку є ПрАТ «Оболонь», яка була заснована в 1980 році і з того часу стала однією з провідних пивоварних компаній в Україні. Компанія «Оболонь» відома своїм традиційним методом пивоваріння, який вона об'єднує з сучасними технологіями виробництва. ПрАТ «Оболонь» активно використовує маркетингові кампанії для просування своєї продукції, а також виступає спонсором благодійних заходів, таких як дитячі спортивні змагання, велопробіги та фізкультурно-оздоровчих заходів [11; 20].

Другим прикладом відомої компанії, яка займає важливе місце у галузі виробництва прянощів, є ТМ «Приправка», яка входить до п'ятірки імпортерів-лідерів прянощів в Україні. «Приправка» першою створила приправу без солі - колекція натуральних приправ «Ексклюзив». Торгова марка «Приправка» - перша торгова марка в Україні, яка стала випускати натуральні приправи без глютамату, без підсилювачів смаку, без ароматизаторів, без барвників та без консервантів [9].

Третім прикладом відомої компанії, яка займає важливе місце у кондитерській промисловості, є Львівська кондитерська фабрика «Світоч» продукція, якої виготовляються з безпечних продуктів за міжнародним стандартам якості. Продукти «Світоч» тестуються також зі споживачами за спеціальною методологією Nestle, що має назву 60/40. Головна

задача тесту – впевнитись, що продукти компанії не тільки якісні, а й найсмачніші та повністю задовольняють споживачів і, як результат, 60% споживачів у сліпому тесті обирають продукцію «Світоч» [10].

Четвертим прикладом відомої компанії, яка займає важливе місце в молочній галузі, є Молочна компанія «Галичина» - традиції Галицького молочного виробництва залишаються незмінними, а ТМ «Галичина» є відомим українським йогуртово-кефірним брендом. ТМ «Галичина» змінила дизайн і випустила нові, унікальні для України продукти за авторським рецептом – карпатський йогурт та карпатський кефір. 99% сировини МК «Галичина» отримує з фермерських господарств, що забезпечує високий вміст білка та якісні показники молока у виготовленій продукції [12].

Останнім прикладом відомої компанії, яка займає важливе місце у плодово-ягідній галузі, є Фермерське господарство «КОНИК» займаються вирощуванням яблук і виробництвом соків прямого віджиму. Спеціалізуються на вирощуванні органічних продуктів без використання пестицидів. Успіхом виробництва є сімейні традиції, досвід поколінь та клімат сонячного краю (Закарпаття). Допомагають споживачам бути здоровішими, споживаючи свіжі фрукти та соки [13].

На нашу думку, концепції вільної конкуренції та торгівлі, які сформульовані Адамом Смітом у його праці «Дослідження природи та багатства націй», є основоположними принципами економічної науки та економічного розвитку бізнесу у ХХІ ст. Сміт доводив, що ринкова економіка, яка заснована на вільній конкуренції та торгівлі, сприяє ефективному розподілу ресурсів, задовольняючи потреби споживачів за допомогою механізму «невидимої руки». У ХХІ ст. ці концепції підтверджуються успіхом компаній, які використовують інноваційні підходи для виробництва продукції. Вільний ринок, без втручання держави, створює умови для вільної конкуренції, що стимулює компанії до підвищення якості продукції, розвитку технологій виробництва та підвищення конкурентоспроможності на міжнародних ринках, а також необхідності інституціалізації економічних процесів [21; 22].

Висновки і перспективи подальших досліджень. Роботи Адама Сміта, зокрема його праця «Дослідження про природу і причини багатства народів», заклали основи сучасних теорій вільної конкуренції та торгівлі. Його ідеї про «невидиму руку», важливість інституцій і роль підприємництва залишаються актуальними в умовах глобалізації та швидких економічних змін у ХХІ ст. Вільна конкуренція, як ключовий фактор розвитку економіки, сприяє інноваціям, підвищенню якості товарів та послуг, а також оптимізації ресурсів.

Перспективи подальших досліджень можуть охоплювати аналіз впливу сучасних технологій, зокрема цифровізації та автоматизації, на вільну конкуренцію і торгівлю у ХХІ ст. Важливо дослідити, як нові економічні моделі, такі як платформи електронної комерції та спільна економіка, впливають на традиційні уявлення про ринок. Окрім того, дослідження варто зосередити на соціальних та екологічних аспектах, які пов'язані з вільною конкуренцією та торгівлею, щоб зрозуміти, як адаптувати класичні економічні теорії до викликів сучасності.

Список використаних джерел

1. Boettke P. J. Classical Political Economy [Electronic resource] / Boettke Peter J., Snow Nicholas A. // Encyclopedia of Political Theory, ed. Mark Bevir. – Los Angeles: SAGE, 2010. – Pp. 217-221. – Accessed mode: <https://ssrn.com/abstract=2662732>.
2. Щетинін А. І. Політична економія : підручник [Електронний ресурс] / А. І. Щетинін. – Київ : Центр учбової літератури, 2011. – 480 с. – Режим доступу: http://kizman-tehn.com.ua/wp-content/uploads/2017/09/Politychna_ekonomiia.pdf.

3. Економічна теорія: Політекономія [Електронний ресурс] : підручник / за ред. В. Д. Базилевича. – 6-те вид., перероб. і до. – Київ : Знання-Прес, 2007. – 719 с. – Режим доступу: https://vpu7.com.ua/documents/e-library/economy/ekonomichna_teorii_bazylevych.pdf.
4. Adam Smith [Electronic resource]. – Accessed mode: <https://www.britannica.com/biography/Adam-Smith>.
5. Rakesh Sharma, «Adam Smith: Who He Was, Early Life, Accomplishments and Legacy» [Electronic resource]. – June 21, 2024. – Accessed mode: <https://www.investopedia.com/updates/adam-smith-economics/#citation-3>.
6. About Adam Smith [Electronic resource]. – Accessed mode: <https://www.adamsmith.org/about-adam-smith>.
7. Classical economics. Written and fact-checked by The Editors of Encyclopaedia Britannica [Electronic resource]. – Accessed mode: <https://www.britannica.com/money/classical-economics>.
8. Historical development [Electronic resource]. – Accessed mode: <https://www.britannica.com/money/political-economy/Historical-development>.
9. ТМ «Приправка», розділ «Про компанію» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.pripravka.ua/uk/o-nas>.
10. «Світоч» – щастя поруч [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.nestle.ua/media/pressreleases/svitoch---happiness-close-by>.
11. Сайт ПрАТ «Оболонь». Історія [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://obolon.ua/ua/about/history>.
12. Сайт ТМ «Галичина». Про компанію (наша філософія) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://galychyna.com.ua/about-us/#about-main_wrapper.
13. Коник: історія сімейних традицій та вітчизняного успіху [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.konyk.com.ua/about>.
14. Robert L. Heilbroner. «The Wealth of Nations» work by Smith» [Electronic resource] / Robert L. Heilbroner. – 3 Aug. 2024. – Accessed mode: <https://www.britannica.com/topic/the-Wealth-of-Nations>.
15. Keith Tribe. «“Das Adam Smith Problem” and the origins of modern Smith scholarship» [Electronic resource] / Keith Tribe. – 05 Jan. 2012. – Accessed mode: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1016/j.histeuroideas.2008.02.001>.
16. Vernon L. Smith. «The Two Faces of Adam Smith» [Electronic resource] / Vernon L. Smith // Southern Economic Journal. – 1998. – Volume 65, Issue 1. – Pp. 1-19. – Accessed mode: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/j.2325-8012.1998.tb00125.x>.
17. Emma Rothschild. «Adam Smith: the first anti-capitalist?» [Electronic resource] / Emma Rothschild. – 24 Aug 2020. – Accessed mode: <https://engelsbergideas.com/essays/adam-smith-the-first-anti-capitalist/>.
18. Justin Schwartz. «Have Adam Smith and his writings been hijacked by free market economics?» [Electronic resource] / Justin Schwartz. – Accessed mode: <https://qr.ae/p2isLb>.
19. George J. Stigler. «What Were Adam Smith’s Biggest Failures?» [Electronic resource] / George J. Stigler. – Accessed mode: <https://www.chicagobooth.edu/review/what-were-adam-smiths-biggest-failures>.
20. Радченко Г. А. Спонсорсько-благодійна діяльність приватного акціонерного товариства «Оболонь» / Г. А. Радченко, А. В. Соболева // Матеріали XV Всеукраїнської науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти і молодих вчених «Сучасні технології управління туристичним готельно-ресторанним бізнесом», 26 вересня 2023 р. – Київ: МДУ, 2023. – С. 81-83.
21. Коваленко Ю. М. Використання категоріального апарату інституційної теорії у фінансовому секторі економіки / Ю. М. Коваленко // Світ фінансів. – 2010. – № 4. – С. 39-49.
22. Коваленко Ю. М. Формування інституційних передумов розвитку фінансового сектору економіки України / Ю. М. Коваленко // Економіка України. – 2011. – № 7(596). – С. 49-60.

References

1. Boettke, Peter J., & Snow, Nicholas A., Classical Political Economy (2010). Encyclopedia of Political Theory, ed. Mark Bevir. (Los Angeles: SAGE, 2010, pp. 217-221). <https://ssrn.com/abstract=2662732>.
2. Shchetynin, A. I. (2011). *Politychna ekonomiiia [Political economy]*. Center of Educational Literature. http://kizman-tehn.com.ua/wp-content/uploads/2017/09/Politychna_ekonomiiia.pdf.
3. Basilevich, V. D. (Ed.). (2007). *Ekonomichna teoriia: Politekonomiia [Economic theory: Political economy]*. 6th ed. Znannia-Press. https://vpu7.com.ua/documents/e-library/economy/ekonomichna_teoriiia_bazylevych.pdf.
4. Adam Smith. (n.d.). <https://www.britannica.com/biography/Adam-Smith>.
5. Rakesh, Sharma. (2024). «Adam Smith: Who He Was, Early Life, Accomplishments and Legacy». <https://www.investopedia.com/updates/adam-smith-economics/#citation-3>.
6. About Adam Smith. (n.d.). <https://www.adamsmith.org/about-adam-smith>.
7. Classical economics. Written and fact-checked by The Editors of Encyclopaedia Britannica. (n.d.). <https://www.britannica.com/money/classical-economics>.
8. Historical development. (n.d.). <https://www.britannica.com/money/political-economy/Historical-development>.
9. TM «Prypravka», rozdil «Pro kompaniiu» [TM «Pripravka», section "About the company"]. (n.d.). <https://www.pripravka.ua/uk/o-nas>.
10. «Svitoch» – shchastia poruch [«Svitoch» - happiness is nearby]. (n.d.). <https://www.nestle.ua/media/pressreleases/svitoch---happiness-close-by>.
11. Sait PrAT «Obolon». Istoriia [Site of PJSC "Obolon". History]. (n.d.). <https://obolon.ua/ua/about/history>.
12. Sait TM «Halychyna». Pro kompaniiu [TM "Galichyna" website. About the company (our philosophy)]. (n.d.). https://galichyna.com.ua/about-us/#about-main_wrapper.
13. Konyk: istoriia simeinykh tradytsii ta vitchyznianoho uspiikhu [«Konyk»: the story of family traditions and national success]. (n.d.). <https://www.konyk.com.ua/about>.
14. Robert, L. Heilbroner. (2024). *The Wealth of Nations» work by Smith*. <https://www.britannica.com/topic/the-Wealth-of-Nations>.
15. Keith, Tribe. (05 Jan 2012). «Das Adam Smith Problem» and the origins of modern Smith scholarship». <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1016/j.histeuroideas.2008.02.001>.
16. Vernon, L. (1998). Smith. «The Two Faces of Adam Smith». *Southern Economic Journal*, 65(1), 1-19. <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/j.2325-8012.1998.tb00125.x>.
17. Emma, Rothschild. (24 Aug 2020). *Adam Smith: the first anti-capitalist?*. <https://engelsbergideas.com/essays/adam-smith-the-first-anti-capitalist/>.
18. Justin, Schwartz. (n.d.). *Have Adam Smith and his writings been hijacked by free market economics?* <https://qr.ae/p2isLb>.
19. George, J. Stigler. (n.d.). *What Were Adam Smith's Biggest Failures?* <https://www.chicagobooth.edu/review/what-were-adam-smiths-biggest-failures>.
20. Radchenko, H. A., & Sobolieva, A. V. (2023). Sponsorsko-blahodiina diialnist pryvatnoho aktsionernoho tovarystva «Obolon» [Sponsorship and charity activities of the private joint-stock company «Obolon»]. *Materials of the XV All-Ukrainian scientific and practical conference of higher education graduates and young scientists "Modern technologies of management of the tourist hotel and restaurant business" – Materialy XV Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii zdobuvachiv vyshchoi osvity i molodykh vchenykh «Suchasni tekhnolohii upravlinnia turystychnym hotelno-restorannym biznesom»* (pp. 81-83). Mariupol State University.
21. Kovalenko, Yu. M. (2010). Vykorystannia katehorialnoho aparatu instytutsiinoi teorii u finansovomu sektori ekonomky [The use of the categorical apparatus of institutional theory in the financial sector of the housekeeper]. *Svit finansiv – The world of finance*, (4), 39–49.
22. Kovalenko, Yu. M. (2011). Formuvannia instytutsiinykh peredumov rozvytku fi-nansovoho sektoru ekonomiky Ukrainy [Formation of institutional prerequisites for the development of the financial sector of the economy of Ukraine]. *Ekonomika Ukrainy – Ukraine economy*, 7(596), 49–60.

Отримано 10.11.2025

Yuliia Kovalenko

Doctor of Economics, Professor, Head of the Department of Finance, Accounting and Taxation
Kyiv Aviation Institute State University (Kyiv, Ukraine)

E-mail: kovalenko.iuliia@npp.kai.edu.ua. ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5678-3185>

Alina Sobolieva

Student of the Department of Economics and Business Technologies
Kyiv Aviation Institute State University (Kyiv, Ukraine)

E-mail: 5358187@stud.kai.edu.ua. ORCID: <https://orcid.org/my-orcid?orcid=0000-0002-9518-4898>

ADAM SMITH'S «AN INQUIRY INTO THE NATURE AND CAUSES OF THE WEALTH OF NATIONS» AS THE FOUNDATION OF FREE COMPETITION AND TRADE IN THE 21ST CENTURY

*Classical political economy emerged in the 18th and 19th centuries and became the basis of modern economic theory, focusing on the relationship between the economy and society. The founder of this trend is Adam Smith, whose 1776 work *An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations* has become a classic text in economics. In his book, Smith introduced the concept of the 'invisible hand', which describes the mechanism by which individual aspirations for personal enrichment lead to the general welfare of society. This concept emphasises the importance of free competition and free trade, which, according to the scientist, are essential for economic development.*

Adam Smith argued that free competition allows entrepreneurs to make the most efficient use of resources, which leads to increased productivity. The scientist emphasised that monopolies and government intervention in economic processes are harmful, as they impede innovation and improve the quality of goods and services. Free trade, according to his theory, provides access to a wider market, which in turn stimulates economic growth.

Classical political economy covers the distribution of wealth and income, social justice and the role of the state in the economic process. Other representatives of this trend, such as David Ricardo and John Stuart Mill, developed Adam Smith's ideas, adding their own views on the problems of political economy. In particular, Ricardo developed the concept of comparative advantage, which explains why countries should specialise in the production of goods in which they have advantages and trade with each other. Classical political economy laid the foundations for the development of economic theory that continues to influence contemporary economic debate. Today, Adam Smith's ideas on free competition and free trade remain relevant as they spark debate on the role of the state in the economy, globalisation and social inequality. Classical political economy, as a field of knowledge, not only studies the mechanisms of market functioning, but also tries to find ways to achieve a more equitable and sustainable development of society.

*Thus, the study of classical political economy and the legacy of Adam Smith is extremely important for understanding modern economic phenomena and processes. *An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations* not only forms the basis of economic science, but also serves as an important tool for analysing social and economic changes in the globalised world.*

Keywords: *classical political economy; Adam Smith; «An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations»; free competition; free trade.*

Table: 1. References: 22.